

Сиромля Н. М., канд. філол. наук, доцент, наук. співр.,
Інститут філології КНУ ім. Т. Шевченка, м. Київ

ЕЛЕКТРОННО-МЕРЕЖЕВІ ВИДАННЯ ЯК НОВИЙ СЕГМЕНТ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ

У статті аналізуються динамічні процеси, що відбуваються в комунікативно-просторі сучасного дитячого журналу України, зокрема, створення віртуального комунікативного простору. Характеризуються види періодичних дитячих видань: друковані, аудіовізуальні, електронні й мережеві, виявлено новий сегмент дитячої періодики – інтернет-видання, визначається напрямок розвитку комунікативного простору дитячої періодики: убік посилення наочності та вдосконалення механізму зворотного зв'язку.

Ключові слова: комунікативний простір, віртуальний комунікативний простір, дитячий журнал, дитячий мережевий журнал, дитяче електронне видання.

Syromlya N., Cand.Philol.Sci, Associate Professor, Research Staff Member,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

CHILDREN'S NET AND ELECTRONIC EDITIONS AS A NEW SEGMENT OF PERIODICALS

The article analyzes the dynamic processes in the communicative space of the modern children's magazine in Ukraine, in particular, the creation of a virtual communication space. Children's periodicals is characterized as printed, audiovisual, electronic and online issues, A new segment of children's periodicals is revealed – Internet publication. It's determined that the communicative space of children's periodicals develops towards strengthening and improving the visibility and a feedback mechanism.

Keywords: communicative space, virtual communicative space, children's magazine, children's online magazine, children's electronic edition.

УДК 811.512.161

Телещун К. О., к. філол. н., асист.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА В СТРУКТУРІ ТУРЕЦЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ТОРГІВЛІ

У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення термінів, описано їхні функції, запропоновано визначення поняття «торгівельний термін». Особливу увагу приділено явищу міжегалузеві термінології.

Ключові слова: термін, термінологія, терміносистема, загальнонавчання, вузько-спеціальні, міжгалузеві терміни, торгівельні терміни.

Визначальними для кожної галузі науки є чіткий понятійний апарат та відповідна система термінів. Якість розуміння наукового тексту визначається знанням спеціальних термінів, більше того, термінологічній лексиці належить особливе місце серед лексичних засобів когезійного зв'язку фахового тексту, що репрезентують результати лінгвокогнітивної обробки інформації, яку людина отримує в ході пізнання [21, с. 107].

Актуальність дослідження обумовлюється необхідністю уніфікації термінів торгівлі та всебічного їх аналізу у зв'язку з невинним впливом процесу глобалізації на сферу торгівлі і відповідно на термінологію.

Метою дослідження є проаналізувати визначення таких понять, як «термін», «термінологія», «терміносистема» та визначити місце термінологічної лексики в структурі турецької фахової мови торгівлі.

Об'єктом дослідження є обрані термінологічні одиниці сфери торгівлі турецької мови, зафіксовані в термінологічних, тлумачних словниках та фахових текстах.

Новизна роботи полягає у тому, що вперше аналіз було проведено на матеріалі турецької торгівельної термінології.

Аналіз теоретичних концепцій з проблеми термінознавства показав, що з питань визначення терміна, вимог, що ставляться до нього, взаємовідносин загальнонавчального слова, терміна та поняття в мовознавчій літературі існують різні, часто протилежні точки зору. За деякими підрахунками, на сьогодні нараховується більше 3000 визначень поняття “термін” [2]. У зв'язку з цим слушно видається думка, що “термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається дефінуванню” [8, с. 10].

У нашій роботі ми визначаємо термін, як одиницю найменування певної області науки та техніки, створену штучно чи взятую з природної мови, з якою співвідноситься певне поняття і яка співвідноситься з іншими найменуваннями в цій області та утворює разом з ними термінологічну систему. Термінологія розглядається як сукупність термінів, що співвідносяться з певною галуззю професійної діяльності людини та є взаємопов'язаними на понятійному, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях [10, с.15-16]. В. М. Лейчик зазначає, що терміносистема “як модель певної галузі знань та (або) діяльності з'являється на тому етапі, коли ця галузь сформувалася в достатньому обсязі, має власну теорію, з'ясувала та усвідомила свої основні об'єкти та зв'язок між ними” [15, с. 119]. До загальносистемних ознак терміносистеми належать цілісність та стійкість, хоч вона і не заперечує відносної відкритості; основною логічною ознакою є структурованість; логіко-лінгвістичною ознакою є зв'язність [15, с. 120–121]. Системні ознаки терміносистеми як мовного явища повинні розкриватися з урахуванням загальномовних закономірностей, зокрема специфіки відповідних функціональних стилів, що вимагають від терміна усталеності, зв'язків з рідною мовою, міжнародної відповідності, словотвірної однорідності, систематичності термінологічного гнізда й поля, логічності, однозначності, відсутності синонімів, репродуктивності, оперативності – зручності у вживанні, нормативної правильності, естетичності, маючи на увазі динамічний аспект мовної синхронії [18, с. 39–56].

Відповідно до поняття про денотат і сигніфікат у науковій літературі існує розмежування термінів на предметні та власне-терміни, слова з абстрактним і конкретним значенням. Так, З. І. Комарова розрізняє дві основні типологічні одиниці термінів із семасіологічних позицій: 1) предметні терміни, які позначають певні спеціальні предмети, тобто на передній план у їхній семантиці виступають денотати; 2) власне терміни, які виражають наукові поняття, тобто на перший план у їх семантиці виступає сигніфікат [14, с. 6].

У більшості наукових досліджень виділяються номінативна, сигніфікативна, дефінітивна, комунікативна, прагматична та когнітивна або гносеологічна функції терміна. Когнітивну функцію поділяють на наступні вторинні підфункції:

1. Евристична функція терміна, яка полягає у відкритті нового знання;
2. Формулююча (функція формування нового знання);
3. Фіксуюча (функція фіксування нового знання);
4. Акумуляційна (функція накопичення та зберігання знання);
5. Компресійна (функція концентрації знань);
6. Репродуктивна (функція відтворення знань);
7. Комунікативно-орієнтована (функція передачі знань) [21, с. 21].

Головними функціями терміна у фаховій комунікації є номінативна – називання загальних понять, категорій, ознак (якостей) понять, предметів спеціального знання; сигніфікативна – позначення загального поняття, яке є елементом системи спеціальних понять певної галузі науки чи техніки та комунікативна – передача у часі та просторі фахових знань (іноді цю функцію називають інформаційною) [15, с. 63–68]. Виокремлюють ще й дефінітивну функцію, оскільки термін виступає засобом логічного визначення спеціального поняття [4, с. 20; 15, с. 66]. Прагматична функція тісно пов'язана з комунікативною, вона обумовлюється зв'язком знака з учасниками комунікації, конкретними умовами та сферою спілкування, залежить від тієї мети, яку обирає продуцент мови, впливаючи на реципієнта: переконати, спонукати до дії тощо. Як зауважують дослідники, дана функція яскраво виражається лише в політичних термінах [15, с. 69].

На сучасному етапі розвитку термінознавства на передній план виходить когнітивна функція терміна. Термін визнається результатом тривалого процесу пізнання сутності предметів та явищ об'єктивної дійсності, тобто він описується як результат дискурсу, який реалізує процес пізнання. У цьому процесі термін виявляється результатом тривалого наближення до адекватності спеціального знання [15, с. 71–72].

Для забезпечення функціональності та структурованості терміносистем термін має відповідати низці вимог, зокрема, бути системним, однозначним (принаймні у межах однієї терміносистеми), незалежним від контексту, точним, логічним, якомога коротшим, умотивованим, експресивно та стилістично нейтральним, милозвучним, узгодженим з мовними нормами; небажаною вважається синонімія [3, с. 84; 8, с. 12–13; 20, с. 46–54, 51–54; та ін.]. Треба зазначити, що деякі з вищезазначених поглядів надто максималістичні, вони наводять ідеальний термін властивості та ознаки якого суперечать особливостям реального мовного вживання термінологічних одиниць.

Відсутність єдиного визначення терміна пояснюється також відмінністю поглядів на вивчення цього питання. Існують дві основні концепції – структурно-субстанційний

та функціональний підходи. Прихильники першого (Д. С. Лотте, Т. Л. Канделакі та ін.) розглядають термін як особливе слово, яке протиставляється за своєю семантичною та граматичною структурою загальнонавживаному. Ми, поділяючи думку таких прихильників функціонального підходу, як Б. М. Головін, В. М. Лейчик, Т. Р. Кияк, Е. Ф. Скороходько, дотримуємось концепції про функціональну природу терміна, суть якої Г. О. Винокур сформулював таким чином: “У ролі терміна може виступати будь-яке слово. ... Терміни – це не особливі слова, а лише слова в особливій функції” [5, с. 5].

Термінологія торгівлі турецької мови (ТТМ) поряд із загальнотермінологічними властивостями та рисами, характерними для будь-якої терміносистеми, має деякі відмінності, зумовлені специфікою цієї галузі і лексико-семантичних одиниць, що входять до складу її терміносистеми. Вона містить професійну інформацію, забезпечує функціонування та розвиток торгівлі як дисципліни. ТТМ виступає підсистемою терміносистеми економіки, що є метамовою науки і виступає засобом професійного спілкування. Метамова економіки відображає специфіку розвитку цієї наукової галузі, її сучасний стан та особливості, фіксує результати виробничої та пізнавальної діяльності людини. Уся сукупність торгівельних термінів разом з термінами, що використовують фахівці із суміжних наук (загальноекономічні, фінансові, бухгалтерські терміни тощо) – це величезна макросистема, яка нараховує тисячі найменувань. Кожен термін, що входить до її складу – елемент певної мікросистеми (торгівельної, фінансової тощо). Кожний термін, посідаючи певне місце в мікросистемі, перебуває у фіксованих родо-видових або інших зв'язках з іншими термінами цієї мікросистеми. Зміст кожного терміна визначає його місце у терміносистемі та зумовлює його взаємодію і зв'язки з іншими елементами системи, наприклад, понятійна сутність торгівельного терміна *mal – tovar* розкривається через значення наступних термінів: *emek – праця, fiyat – ціна, para – гроші, zaman – час* тощо. Разом з цим терміни різних мікросистем утворюють певні структури взаємовідносин на рівні макросистеми, які відбивають двоїсту тенденцію наукового прогресу: диференціацію економічних наук, з одного боку, та їхню інтеграцію з іншого. Підмови економіки опираються певним чином на загальний для них усіх термінологічний фонд, однак у той самий час насамперед розвивають свої вузькогалузеві словники. Це ускладнює порозуміння в рамках макросистеми економічної термінології, адже за таких умов з'являється небезпека синонімії та багатозначності деяких термінів.

1) На думку більшості мовознавців, усі терміни поділяються на загальнонавживані та вузькоспеціальні [які позначають міждисциплінарні поняття];

2) «які позначають поняття суміжних з торгівлею дисциплін. Суміжнофахові терміни функціонують у терміносистемі практично без зміни значень, виступають її органічною частиною та утворюють периферійну зону перетину з іншими термінологіями». Це назви загальноекономічних, юридичних понять, фінансові, бухгалтерські терміни, терміни страхування;

3) «які мають кілька значень у різних термінологіях, одне з яких реалізується у фховій мові» торгівлі [21].

Чіткої межі між цими групами термінів не існує, у багатьох випадках ключову роль відіграє термінологічний контекст [9, с. 268]. Важливими є також відмінності

на рівні індивідуального вживання чи сприйняття лексичних одиниць. Як стверджує В. В. Акуленко, “мотивація багатьох термінів та частини фразеологізмів по-різному сприймається середнім носієм мови, освіченою людиною та кваліфікованим спеціалістом” [1, с. 55–56].

На переконання О. В. Луневої, міжгалузеві терміни є тимчасовим явищем, що виникає внаслідок перехрещення терміносистем суміжних сфер, із часом такі терміни здатні переходити до категорії загальнотехнічних чи загальнонаукових лексичних одиниць, а також поповнювати загальнолітературну лексику [16, с. 14].

Загальнонаукові терміни (загальноновживані терміни) – це поліспеціальні слова, які номінують поняття в кількох терміносистемах [19, с. 20]. На думку В. М. Лейчика, загальнонаукові терміни відрізняються від міжгалузевих та вузькоспеціальних термінів тим, що вони не належать до жодної термінології [15, с. 90]. Ці одиниці поза науковим стилем вживаються в нетермінологічному значенні, а в наукових текстах використовуються як терміни з різним ступенем термінологізації. Їм властива узагальнена семантика [6, с. 62].

Досить умовним вважають такий поділ І. С. Квитко, О. В. Суперанська, Н. В. Подольська та Н. В. Васильєва, оскільки в кожній конкретній галузі загальнонауковий термін специфікується по-своєму, стаючи омонімом терміна з однаковим звучанням, який є елементом іншої терміносистеми [12, с. 23].

Таким чином, термін – це слово чи словосполучення, що співвідноситься з поняттям визначеної сфери пізнання (науки чи техніки), яке відрізняється однозначністю, точністю, інформативністю та експресивною нейтральністю. Термінологічним одиницям притаманні номінативна, дефінітивна, прагматична та когнітивна функції, які характеризуються певними особливостями у турецькій фаховій мові торгівлі. Торгівельний термін – це слово чи словосполучення, що є елементом даної термінологічної системи, вживається у функції позначення специфічного поняття торговельних відносин, обслуговує різні сфери торгівлі та пов’язане з торгівлею як фахом та галуззю суспільної діяльності. Зазначена термінологія тематично окреслена підсистема турецької літературної мови, яка є результатом перетину декількох концептосфер – економіки, фінансів, юриспруденції, логістики, ринку цінних паперів, аудиту, страхової справи тощо і представляє собою розмаїття міжгалузевих термінів з усіма характерними їм лексико-семантичними і граматичними закономірностями та особливостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко В. В. Интернациональные элементы в лексике языков / В. В. Акуленко // Национальное и интернациональное в литературе, фольклоре и языке. – Кишинев: Штиинца, 1971. – С.251-264.
2. Атанасова И. Я. О характеристике термина. [Електронний ресурс] / Атанасова И. Я: Филологический факультет. Кафедра русского языка. Ежегодные лингвистические чтения 15 ноября 2003 года. Велико-Тырново, 2004, с. 7 – 12. Режим доступу: <http://www.russian.slavica.org/article1190.html>
3. Будагов Р. А. Человек и его язык / Р. А. Будагов. – Москва, 1974. – 262 с.

4. *Виноградов В. В.* Русский язык. (Грамматическое учение о слове) / В. В. Виноградов. – М.: Высшая школа, 1986 – 3-е издание. – 640 с.
5. *Винокур Г. О.* О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г. О. Винокур // Труды Московского института истории, философии и литературы. Сборник статей по языковедению. – М., 1939. – Т.5. – С. 3–54.
6. *Даниленко В. П.* Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов // Исследования по русской терминологии / Отв. ред. В. П. Даниленко. – М., 1971. – С.7–67.
7. *Даниленко В. П.* Русская терминология: опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 246 с.
8. *Д'яков А. С.* Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К.: Academia, 2000. – 217 с.
9. *Іваницька М.* Терміносистема екологічного менеджменту в німецькій мові (в контексті англійської та української мов) / М. Іваницька, К. Коваль, Р. Іваницький // Сучасні дослідження з іноземної мови – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2005. – Випуск 3. – С. 265–279. – (Збірник наукових праць).
10. *Іщенко В. Л.* Англійський багатоконпонентний економічний термін (парадигматичний та синтагматичний аспекти): Дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / В. Л. Іщенко; Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – Полтава, 2002. – 181 с.
11. *Карабан В. І.* Переклад англійської наукової і технічної літератури / І. В. Карабан. – Вінниця: Нова книга. 2004. – 575 с.
12. *Квитко И. С.* Термин в научном документе / И. С. Квитко. – Львов, 1976. – 124 с.
13. *Коваль А. П.* Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту / А. П. Коваль. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1970. – 306 с.
14. *Комарова З. И.* Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание / З. И. Комарова. – Свердловск: изд-во Уральского ун-та, 1991. – 156 с.
15. *Лейчик В. М.* Терминоведение: предмет, методы, структура. Изд. 3-е / Лейчик В. М. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 256 с.
16. *Лунева О. В.* Лингвостатистическое исследование подязыка специальности “Цифровые сигнальные процессоры”: автореф. на соискание ученой степени кан. фил. наук: 10.02.01 / О. В. Лунева, Ивановский гос. ун-т. – Иваново, 1996. – 21 с.
17. *Марахова А. Ф.* Мова сучасних ділових документів / Марахова А. Ф. – К. “Наукова думка”, 1981. – 139 с.
18. *Овчаренко В. М.* Структура і семантика науково-технічного терміна / В. М. Овчаренко. – Х.: Вид-во Харк. ун-ту 1968, – 71 с.
19. *Попович Н. Г.* Семантико-граматичні функції загальнонаукової та загально-вживаної лексики у філологічному тексті: дис... канд. філ. наук: 10.02.01 / Н. Г. Попович. – Сімферополь, 1999. – 223 с.
20. *Реформатский А. А.* Что такое термин и терминология. Вопросы терминологии (материалы всесоюзного терминологического совещания). М., Изд-во АН СССР, 1961. – С. 46–54.

21. *Ріба О. М.* Німецька фахова мова нафтової промисловості: структурно-семантичні та функціональні особливості: дис... канд. філол. наук: 10.02.04—германські мови. / О. М. Ріба; Івано-франківський національно-технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2010. – 296 с.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2014 р.

Телешун К. О. к. філол. н., асист.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА В СТРУКТУРЕ ТУРЕЦКОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЯЗЫКА ТОРГОВЛИ

В статье рассмотрены теоретические подходы к определению терминов, описаны их функции, предложено определение понятия «торговый термин». Особое внимание уделено явлению межотраслевой терминологии.

Ключевые слова: *термин, терминология, терминосистема, общепотребительные, узкоспециальные, межотраслевые термины, торговые термины.*

Teleshun K. O., Cand.Phil.Sci., Assistant Professor.
Kyiv Taras Shevchenko National University

TERMS IN THE STRUCTURE OF TURKISH PROFESSIONAL LANGUAGE OF THE TRADE

The author considers theoretical approaches to the definitions of terms, outlines their functions, proposes definition of “trade term”. Special attention is payed to the intersectoral vocabulary.

Keywords: *term, terminology, terminology system, commonly used, narrow special terms, multi-sectoral terms, trade terms.*

УДК 811.161.2

Тесленко В., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНІ РЕЧЕННЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Статтю присвячено дослідженню фразеологізованого речення як особливого типу синтаксичних одиниць. Розглянуто спільні й відмінні риси між фразеологізованими й нефразеологізованими реченнями, з'ясовано особливості відкритих і закритих структур синтаксичних фразеологізмів. Фразеологізовані речення подано